

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ПРЕГЛЕД И ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
коју је Татјана Грујић предала под насловом
„Појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНЕ у енглеском и српском језику“**

I – ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Орган који је именовано Комисију:</p> <p>Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 07.03.2018. године донело је Одлуку (бр. 679/1) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је Татјана Грујић, предала под насловом „Појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНЕ у енглеском и српском језику“.</p>
<p>2. Састав Комисије:</p> <p>1) др Катарина Расулић, ванредни професор, ужа научна област Англистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за англистику, датум избора у звање: 20.06.2017.</p> <p>2) др Душка Кликовац, редовни професор, ужа научна област Српски језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за српски језик, датум избора у звање: 17.10.2012.</p> <p>3) др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор, ужа научна област Енглески језик и лингвистика, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу, Одсек за филологију: Енглески језик и књижевност, датум избора у звање: 05.07.2016.</p>
II – ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме Татјана, Стеван, Грујић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република 05.03.1972, Крагујевац, Србија</p>
III – БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА
<p>Татјана Грујић рођена је 05.03.1972. године у Крагујевцу. Завршила је основне студије енглеског језика и књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Београду 1995. године, са просечном оценом 8,22 и стекла стручни назив професор енглеског језика и књижевности (VII-1 стручне спреме стечен по ранијим прописима, изједначен са мастером у погледу права). Докторске академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду, модул Језик, уписала је 2011. године и положила је предвиђене испите са просечном оценом 9,50.</p>

Од 1994. до 1996. године радила је као професор енглеског језика у Првој крагујевачкој гимназији. Од 1997. године радила је као лектор за енглески језик наставног одељења у Крагујевцу при Филолошком факултету Универзитета у Београду. Од формирања Филолошко-уметничког факултета (ФИЛУМ) Универзитета у Крагујевцу 2002. године до данас ради на ФИЛУМ-у, најпре у звању лектора, а од 2015. године у звању вишег лектора за енглески језик.

Као стипендиста америчке владе боравила је од августа 2004. до јануара 2005. године на Универзитету у Берклију, Калифорнија, САД, где је радила на развоју наставног програма за предмет Интегрисане вештине енглеског језика 1 и 2 на ФИЛУМ-у. У оквиру ТЕМПУС пројекта МСИТ (Master in Conference Interpretation and Translation) од 2011. године учествује у развоју наставног програма за мастер студије из превођења; током 2011. и 2012. године у оквиру тог пројекта похађала је обуке за преводиоце и наставнике превођења на институту ITIRI у Стразбуру и на Универзитету у Грацу. Као стипендиста Владе САД-а, у оквиру програма учења на даљину (пун назив програма: *English Teacher Professional Development Distance Learning Program*) током 2014. са успехом је завршила курс *Критичко мишљење у учењу и настави језика (Critical Thinking in Language Learning and Teaching)* при катедри за лингвистику Универзитета у Орегону. Током 2015. године похађала је радионицу *Метафора* (енгл. *Metaphor Workshop*) на Филолошком факултету у Београду, коју је одржао проф. Херард Стен (Gerard Steen) са Универзитета у Амстердаму (University of Amsterdam/Metaphor Lab), а 2018. радионицу *Изградња корпуса говорног језика*, коју је у оквиру програма Еразмус+ водио проф. Филип Васершајд (Philipp Wasserscheidt) са Института за славистику Хумболтовог универзитета у Берлину.

У периоду од 2005. до 2007. године хонорарно је радила као предавач енглеског језика на Економском факултету Универзитета у Крагујевцу. У својству хонорарног сарадника радила је и као преводилац за италијанску хуманитарну организацију INTERSOS од 2000. до 2002. године и преводилац за хуманитарну организацију америчке владе ACIDI/VOCA од 2002. до 2003. године. Активно се бави писменим и усменим превођењем (симултани преводилац на више међународних конференција; књижевни и стручни преводи). Од 2014. године ради и као предавач енглеског језика на Правном факултету Универзитета у Крагујевцу.

У главне области научног интересовања Татјане Грујић спадају когнитивна лингвистика, усвајање и настава страног језика, примењена лингвистика, анализа дискурса и критичка анализа дискурса. Учествовала је на 10 научних и стручних скупова и објавила, самостално и у коауторству, 13 радова из наведених области.

Објављени радови:

1. Татјана Грујић (2012): Дефинисање семантике глаголских времена помоћу термина „основно“, „право“, „изведено“, „неправо“. *Наслеђе*, 22, стр. 133–145.
2. Татјана Грујић (2012): Место експлицитних граматичких објашњења у савременој настави страних језика. *Радови Филозофског факултета. Филолошке науке*. 14/1. Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет. Пале.
3. Татјана Грујић (2013): Аспекти примене когнитивне лингвистике: настава граматике страног језика. *Наслеђе*, 25, стр. 171–183.

4. Татјана Грујић, Јелена Даниловић (2013): The Value of C-tests in English Language Testing and Teaching, у зборнику радова са међународне конференције „Језик, књижевност, вредности“: *Језик, књижевност, вредности: језичка истраживања* (ур. Биљана Мишић Илић, Весна Лопичић), Ниш: Scero print, стр. 589–602. ISBN 978-86-7379-278-1. UDK811.111'243:371.26
5. Јелена Даниловић, Татјана Грујић (2013) Модерни приступи у тестирању знања језика: добре и лоше стране Ц-теста, у зборнику радова са међународне конференције „Наука и традиција“, *Филозофске науке: Зборник радова са скупа, том 2* (ур. Владимир Милисављевић), Пале: Филозофски факултет, стр. 1055–1067. ISBN 978-99938-47-47-2 DOI 0.7251/NSFF13011055D
6. Јелена Даниловић, Татјана Грујић (2013). Ц-тест као мерни инструмент знања матерњег и страног језика – компаративна студија, у зборнику радова са VII међународног научног скупа „Српски језик, књижевност, уметност“: *Традиција и иновације у савременом српском језику* (ур. Милош Ковачевић), Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 555–567. ISBN 978-86-85991-52-3 УДК 371.26:811.111'243 811.111'243
7. Татјана Грујић (2013). Аспекти примене анализе дискурса – настава граматике енглеског као страног језика, у зборнику радова са међународне конференције „Наука и савремени универзитет 2“: *Од науке до наставе* (ур. Бојана Димитријевић), Ниш: Scero print, стр. 53–66. ISBN 987-86-7379-299-6 УДК 811.111'243:371.3 ; 811.111.'42
8. Татјана Грујић (2014). Метафоричка концептуализација домена ДРУШТВЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ и ЧОВЕКА помоћу изворног домена МАШИНЕ, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LVII/1, стр. 199–214. UDC 811.163.41'42 ; 81'42
9. Татјана Грујић и Јелена Даниловић (2014). Discourse analysis: a marginalized approach to teaching tenses. У: Б. Мишић Илић и В. Лопичић (ур.), *Језик, књижевност, маргинализација: Језичка истраживања, Зборник радова*, Филозофски факултет, Ниш, стр. 535–547 (ISBN 978-86-7379-323-8 УДК 81'42:371.3)
10. Даниловић Јелена и Грујић Татјана (2014). Vocabulary growth at tertiary level: how much progress can Serbian EFL learners make in a year?, *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, год. 46, бр. 1, Београд, стр. 200–218. (ISSN 0579-6431, УДК 371.3::811.111 (497.11))
11. Татјана Грујић, Јелена Даниловић (2015). О месту неизворног говорника у настави страног језика, *Наслеђе* 30, стр. 163–176, Крагујевац (371.3::81'243)
12. Tijana Ašić, Yves Bardier, Tatjana Grujić & Frederic Torterat (2017). *Da, pour and to clauses* in gradually teleonomic verb constructions. A comparative approach to Serbian, French and English, *Јужнословенски филолог* LXXIII/1-2, стр. 9–32 (ISSN 0350-185x, LXXIII,1-2 (2017); UDK:811.163.41'376635; DOI <https://doi.org/10.2298/JFI1702009A>)
13. Грујић Татјана и Даниловић Јеремић Јелена (2017). Метафора МАШИНЕ у медијском дискурсу Србије. *Српски језик* XXII, стр. 641-655 (ISSN 0354-9259; 811.163.41'373.612.2; DOI <https://doi.org/10.18485/sj.2017.22.1.39>)

IV – НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНЕ у енглеском и српском језику“

V – ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Татјане Грујић под насловом „Појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНА у енглеском и српском језику“ обухвата 368 нумерисаних страна стандардног формата и структурирана је у пет поглавља:

I – УВОД (стр. 1–6), са следећим одељцима: 1.1. Предмет истраживања и његова важност; 1.2. Циљеви истраживања; 1.3. Хипотезе истраживања; 1.4. Грађа за анализу; 1.5. Организација излагања;

II – ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА (стр. 7–50), са следећим одељцима и пододељцима: 2.1. Когнитивнолингвистички приступ проучавању језика (2.1.1. Когнитивнолингвистички приступ категоризацији; 2.1.2. Когнитивно-лингвистички приступ полисемији; 2.1.3. Утеловљеност когниције и њена утемељеност у искуству; 2.1.4. Когнитивнолингвистички приступ проучавању метафоре; 2.1.5. Разноврсност приступа појмовној метафори; 2.1.6. Метафора у мишљењу, сазнању и језику; 2.1.7. Класификације појмовних метафора; 2.1.8. Мотивисаност појмовне метафоре. Проблем сличности; 2.1.9. Метонимијска заснованост метафоре; 2.1.10. Систематично груписање појмовних метафора; 2.1.11. Идеолошка функција метафоре); 2.2. Методолошки оквир истраживања (2.2.1. Методологија проучавања појмовне метафоре; 2.2.2. Методологија предметног истраживања);

III – МЕТАФОРА МАШИНА (стр. 51–78), са следећим одељцима: 3.1. Дефинисање основних појмова изворног домена МАШИНА; 3.2. Опис лексема којима се означавају одабрани прототипични представници изворног домена МАШИНА; 3.3. Претходна когнитивнолингвистичка истраживања метафоре МАШИНА у енглеском језику; 3.4. Претходна когнитивнолингвистичка истраживања метафоре МАШИНА у српском језику;

IV – РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА (стр. 79–318), са следећим одељцима и пододељцима: 4.1. Појмовни домени које се у енглеском и српском језику структурирају помоћу изворног домена МАШИНА; 4.2. ДРЖАВА (4.2.1. Концептуализација државе као машине; 4.2.2. Концептуализација државе као механизма; 4.2.3. Концептуализација државе као машинерије; 4.2.4. Концептуализација државе као полуге; 4.2.5. Концептуализација државе као апарата); 4.3. ДРУШТВО (4.3.1. Концептуализација друштва као машине; 4.3.2. Концептуализација друштва као механизма; 4.3.3. Концептуализација друштва као машинерије; 4.3.4. Концептуализација друштва као полуге; 4.3.5. Концептуализација друштва као апарата); 4.4. ОРГАНИЗАЦИЈА (4.4.1. Концептуализација организације као машине; 4.4.2. Концептуализација организације као механизма; 4.4.3. Концептуализација организације као машинерије; 4.4.4. Концептуализација организације као полуге; 4.4.5. Концептуализација организације као апарата); 4.5. ПРИВРЕДА (4.5.1. Концептуализација привреде као машине; 4.5.2. Концептуализација привреде као механизма; 4.5.3. Концептуализација привреде као машинерије; 4.5.4. Концептуализација привреде као полуге; 4.5.5. Концептуализација привреде као апарата); 4.6. ЧОВЕК (4.6.1. Концептуализација човека као машине; 4.6.2. Концептуализација човека као механизма; 4.6.3. Концептуализација човека као машинерије; 4.6.4. Концептуализација човека као полуге; 4.6.5. Концептуализација човека као апарата); 4.7. ПРЕБИВАЛИШТЕ; 4.8. ЖИВОТИЊА (4.8.1. Концептуализација животиње као машине; 4.8.2.

Концептуализација животиње као механизма; 4.8.3. Концептуализација животиње као машинерије; 4.8.4. Концептуализација животиње као полуге и апарата); 4.9. ПРИРОДА (4.9.1. Концептуализација природе као машине; 4.9.2. Концептуализација природе као механизма; 4.9.3. Концептуализација природе као машинерије);

V – ЗАКЉУЧАК (стр. 319–352);

После закључног поглавља следи ЛИТЕРАТУРА (стр. 353–367), која обухвата 157 библиографских јединица и библиографске податке о изворима грађе (речници и електронски корпуси енглеског одн. српског језика).

Нумерисаним странама претходе насловна страна на српском, енглеском и руском језику, подаци о Комисији, апстракт и кључне речи на српском и енглеском језику, садржај и списак типографских конвенција и скраћеница, а после списка литературе приложена је биографија ауторке (стр. 368), те потписана изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу.

VI– ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У овој дисертацији испитују се појмовне метафоре помоћу којих се у енглеском и српском језику различити апстрактни појмовни домени концептуализују на основу изворног домена МАШИНЕ. Истраживање је спроведено на теоријској подлози когнитивне лингвистике (теорија појмовних метафора и критичка анализа метафора), а темељи се на исцрпној корпусној анализи проширења значења одабраног скупа лексема енглеског одн. српског језика које примарно означавају различите аспекте домена МАШИНЕ.

У уводном поглављу ауторка најпре ближе одређује предмет проучавања и образлаже његов значај са становишта појмовно-значењске организације у посматраним језицима, идеолошких импликација испитиване метафоричке концептуализације, те теоријских и практичних импликација налаза истраживања, а затим прецизира циљеве и хипотезе истраживања, и даје увид у језичку грађу на којој је истраживање спроведено. За анализу је одабран скуп лексема енглеског и српског језика које су се у прелиминарним повезаним истраживањима (Грујић 2014, Грујић и Даниловић Јерemiћ 2017) издвојиле као најистакнутији представници домена МАШИНЕ (с обзиром на опште знање о простим и сложеним машинама и речнички регистрована метафоричка значења релевантних лексема), а обухватају следеће: лексеме којима се означавају основне врсте машина (E *machine, machinery, mechanism, lever, apparatus*; С *машина, машинерија, механизам, полука, апарат*); лексеме којима се означавају са њима најчешће повезане радње (E *operate, function*; С *функционисати*); лексеме које означавају поједине делове машина (E *cog*; С *зупчаник, шраф*); лексеме којима се описује пожељан начин рада машине (E *efficiently*; С *ефикасно*). На основу ранијих парцијалних испитивања метафора МАШИНЕ у енглеском одн. српском језику, ауторка полази од хипотеза да и у енглеском и у српском језику лексеме које се у свом основном значењу односе на домен МАШИНЕ у значајној мери проширују значења на различите апстрактне појмове, испољавајући притом знатне сличности на нивоу концептуализације апстрактних домена али и одређене разлике на нивоу језичких реализација, те да су ова семантичка проширења систематски мотивисана подлежањим метафоричким појмовним пресликавањима, која притом имају и идеолошку улогу. У складу са тим, постављени су следећи циљеви истраживања: утврдити који се све апстрактни домени метафорички концептуализују помоћу изворног домена МАШИНЕ и како

је таква метафоричка концептуализација лексички реализована у енглеском, одн. српском језику; утврдити поклапања, сличности и разлике у метафоричкој концептуализацији која извире из домена МАШИНЕ и начинима на које је она лексички реализована у енглеском и српском језику; утврдити које аспекте циљних домена појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНЕ установљене у енглеском и српском језику истичу у први план а које скривају, односно како доприносе обликовању и разумевању стварности. Анализа је извршена на обимној језичкој грађи из референтних електронских корпуса енглеског одн. српског језика (11460 примера за енглески, из *Британског националног корпуса /BNC/* и *Корпуса савременог америчког енглеског језика /COCA/*, и 5890 примера за српски, из *Корпуса савременог српског језика 2013 /СрпКор2013/*), што пружа валидну основу за уопштавање налаза.

У другом и трећем поглављу спроведено истраживање се позиционира у односу на когнитивнолингвистичка проучавања сродне тематике на теоријском, методолошком и дескриптивном плану, уз ваљане синтетичке и критички промишљене увиде који могу послужити као основа за будућа сродна истраживања. У другом поглављу ауторка излаже кључне поставке когнитивнолингвистичког приступа проучавању језика на основу којих је уобличен теоријско-методолошки оквир истраживања. На теоријском плану, после уводних осврта на прототипску категоризацију као плодан модел за проучавање полисемије, тежиште је, у складу са предметом истраживања, на проблематици теорије појмовних метафора. Притом ауторка показује темељно познавање релевантне новије литературе о природи метафоре у језику и мишљењу, приказујући, поред преовлађујућег дводоменског модела Лејкофа и Џонсона (Lakoff & Johnson 1980 итд.), који чини окосницу истраживања, и низ алтернативних, сродних или сукобљених, приступа метафори – укључујући нпр. вишепросторни модел у оквиру теорије појмовног обједињавања (Fauconnier & Turner 1998 итд.), модел прикључења класи (Glucksberg & Keysar 1990 итд.), хипотезу о „каријери метафоре“ (Gentner & Bowdle 2001 итд.), модел анализе метафоре у оквиру дискурсне динамике (Cameron 2008 итд.), те приступ метафори у оквиру теорије релевантности (Sperber & Wilson 1985, 2008 итд.). Констатујући да „упркос међусобним разликама, описани модели анализе метафоре не морају бити међусобно искључиви“ (стр. 21), ауторка даље образлаже опредељење за теорију појмовних метафора, наглашавајући идеолошку улогу појмовних метафора заступљених у јавном дискурсу и примену критичке анализе метафора (Charteris-Black 2004) као релевантне аспекте теоријско-методолошке надоградње. На методолошком плану, предочава се проблематика испитивања метафоричких израза и подлежањих појмовних метафора у стварној језичкој употреби, указује се на скорашње покушаје стандардизовања поступка за препознавање метафора (нарочито Pragglejaz 2007), и образлаже се методолошки поступак који је, у складу са наведеним налазима, примењен у раду, а који се темељи на квалитативној анализи репрезентативног узорка грађе из референтних електронских корпуса енглеског и српског језика.

У трећем поглављу ауторка се усредсређује на конкретна питања везана за проучавање метафоричке концептуализације која извире из домена МАШИНЕ. Полази од ближег одређења основних појмова посматраног изворног домена, чије су лексичке реализације подвргнуте анализи, па даје детаљан опис одабраних лексема којима се означавају прототипични представници изворног домена МАШИНЕ, на основу речничких дефиниција из референтних лексикографских извора за енглески (OED) одн. српски језик (РСАНУ и РМС). Затим даје збирни преглед претходних, махом „расутих“ (стр. 62)

когнитивнолингвистичких увида у метафоричку концептуализацију која извире из домена МАШИНЕ у енглеском одн. српском језику. Ту се, по претходим налазима, показује да у циљне домене који се концептуализују помоћу изворног домена МАШИНЕ у енглеском језику спадају ЉУДСКИ УМ, ЕМОЦИЈЕ (ПОЖУДА, ЉУТЊА), ОДНОС (ПРИЈАТЕЉСТВО, ЉУБАВ, БРАК), ЉУДСКО БИЋЕ, те СЛОЖЕНИ АПСТРАКТНИ СИСТЕМИ (УМ, ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ, КАРИЈЕРА, ДРУШТВО, ДРУШТВЕНА ОРГАНИЗАЦИЈА, ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ, ВЛАСТ, ПОГЛЕД НА СВЕТ), као и ДРЖАВА, ПРАВНИ, ЕКОНОМСКИ, ИНДУСТРИЈСКИ и ПРИРОДНИ СИСТЕМ, ЦРКВА, КУЋА, МЕДИЈСКА И ПРОПАГАНДНА ОРГАНИЗАЦИЈА, а у српском језику ДРЖАВА, ЧОВЕК, ОРГАНИЗАЦИЈА, ДРУШТВО, ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ, ЕКОНОМСКИ СИСТЕМ, ПОГЛЕД НА СВЕТ, СТВАРАЛАШТВО, КОМУНИКАЦИЈА и СКУП ИДЕЈА. Наведени преглед је значајан и у дескриптивном и у теоријском погледу, јер осветљава проблематику одређења изворних и циљних појмова у когнитивнолингвистичкој анализи метафора.

Централни део дисертације чини четврто поглавље, у коме су подробно представљени и протумачени резултати истраживања. У уводном одељку овог поглавља истиче се да је анализа корпуса потврдила да се и у енглеском и у српском језику све посматране лексеме из домена МАШИНЕ користе и метафорично, а затим се ближе објашњава аналитички ток разврставања примера (према елементима искуства које изворни појмови структурирају, од посебнијих ка општијим ентитетима), те начин утврђивања, разграничавања и систематизације циљних домена. На основу корпусне анализе спроведене „одоздо навише“, ауторка утврђује да се и у енглеском и у српском језику помоћу изворног домена МАШИНЕ метафорички концептуализују следећи циљни домени: ДРЖАВА, ДРУШТВО, ОРГАНИЗАЦИЈА, ПРИВРЕДА, ЧОВЕК, ПРЕБИВАЛИШТЕ, ЖИВОТИЊА и ПРИРОДА (стр. 80). Притом је установљени спектар циљних домена контекстуализован с обзиром на сличности и разлике са налазима претходних истраживача (нпр. обједињавање претходно описаних циљних домена ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ и ВЛАСТ у оквиру домена ДРЖАВА, одсуство корпусних потврда за претходно описани циљни домен КАРИЈЕРА, издвајање циљних домена ПРЕБИВАЛИШТЕ, ЖИВОТИЊА и ПРИРОДА, чија метафоричка концептуализација раније није анализирана у литератури сл.).

Сваком од наведених осам корпусно утврђених циљних домена (ДРЖАВА, ДРУШТВО, ОРГАНИЗАЦИЈА, ПРИВРЕДА, ЧОВЕК, ПРЕБИВАЛИШТЕ, ЖИВОТИЊА, ПРИРОДА) посвећен је засебан одељак, где се детаљно описује њихова нијансирана метафоричка концептуализација на основу стожерних изворних појмова *E machine / С машина*, *E mechanism / С механизам*, *E machinery / С машинерија*, *E lever / С полуга* и *E apparatus / С апарат*, у енглеском и српском језику напоре, уз указивање на међујезичке сличности и разлике у погледу заступљених метафоричких пресликавања и одговарајућих језичких реализација. Налази су поткрепљени обиљем илустративних примера, сумарним табеларним прегледима и аргументованом дискусијом. Паралелна организација текста и начин приказа резултата омогућавају јасан увид у заједничке и специфичне појмовне и језичке аспекте испитиване метафоричке концептуализације, који се осветљавају из различитих углова, укључујући следеће:

- из угла изворног домена МАШИНЕ, показују се суптилне разлике у начинима на које посматрани лексикализовани појмови уобличавају метафоричку концептуализацију циљних домена у енглеском одн. српском језику (при чему *E machine / С машина* подразумева вршење рада комбиновањем функција покретних и непокретних делова и предвидивост исхода рада, *E mechanism / С механизам* подразумева повезано кретање делова тако да се радни процес континуирано и несметано одвија,

E machinery / C машинерија подразумева сложеност машинског склопа и рада који тај склоп обавља, *E lever / C полуга* подразумева машину најједноставније структуре која врши рад помоћу простог дејства силе, док *E apparatus / C апарат* подразумева сложени рад који није видљив већ је у првом плану његова намена);

- из угла циљних домена (ДРЖАВА, ДРУШТВО, ОРГАНИЗАЦИЈА, ПРИВРЕДА, ЧОВЕК, ПРЕБИВАЛИШТЕ, ЖИВОТИЊА, ПРИРОДА), показује се како се они метафорички структурирају помоћу анализираних изворних појмова (нпр. циљни домен ДРЖАВЕ се у оба језика спремно концептуализује помоћу појма АПАРАТА, што није случај за њему иначе сродан циљни домен ДРУШТВА), при чему се посебна пажња посвећује специфичностима метафоричке концептуализације различитих аспеката одређеног циљног домена (нпр. у домену ДРЖАВЕ у оба језика ДРЖАВНА ВЛАСТ концептуализује се помоћу свих посматраних изворних појмова, док се МЕЃУДРЖАВНИ ОДНОСИ концептуализују само као МЕХАНИЗАМ; у домену ЧОВЕКА у оба језика КОГНИЦИЈА се концептуализује помоћу свих анализираних изворних појмова, док се ПОНАШАЊЕ концептуализује само као МЕХАНИЗАМ, итд.);
- из угла међудоменских појмовних пресликавања, показује се нијансирано повезивање елемената изворног и циљног домена (нпр. повезивање изворног домена ПОЛУГЕ и циљног домена ДРЖАВЕ у оба језика остварује се као пресликавање ВРШЕЊЕ ВЛАСТИ ЈЕ КОРИШЋЕЊЕ ПОЛУГЕ /а не као ДРЖАВА ЈЕ ПОЛУГА/, итд.);
- из угла међујезичких сличности и разлика, показује се да се енглески и српски поклапају на нивоу опште метафоричке концептуализације апстрактних домена, али да притом испољавају пажње вредне разлике на нивоу конкретизације и језичке реализације метафоричких пресликавања (нпр. у оквиру циљног домена ДРЖАВА реализације метафоричког пресликавања ЦРКВЕНА ВЛАСТ/АДМИНИСТРАЦИЈА ЈЕ МАШИНЕРИЈА забележене су само у енглеском, док су реализације метафоричког пресликавања ОСВАЈАЊЕ ВЛАСТИ ЈЕ ПРЕУЗИМАЊЕ ПОЛУГА забележене само у српском језику, итд.).

Поврх тога, у оквиру одељака посвећених различитим циљним доменима, дискусија се заокружује критичком анализом идеолошких аспеката описаног метафоричког структурирања, где се разматра шта се таквим метафоричким структурирањем датог циљног домена наглашава, а шта се скрива (тако нпр. у вези са концептуализацијом ДРЖАВЕ која извири из домена МАШИНЕ ауторка констатује да анализирани примери „наговештавају обресе суморне слике: стабилна машина чије се бројне и сложене операције понављају на исти, унапред одређен начин тежи да што дуже обавља истоветни рад, над којим појединац нема ни контролу ни утицај“, док „вредности као што су слобода, једнакост, права, врлина или неслагање имају инфериоран статус у односу на ефикасност, прилагодљивост или издржљивост“ (стр. 151–152).

У петом, закључном поглављу ауторка даје сумарни преглед претходно описаних и објашњених налаза истраживања, синтетизујући их са становишта сличности и разлика у утврђеним метафорама које извири из домена МАШИНЕ и њиховим реализацијама у енглеском и српском језику, уз указивање на могуће правце даљих истраживања и подручја примене добијених резултата. Притом даје упоредни преглед спектра корпусно потврђених семантичких проширења анализираних лексема енглеског одн. српског језика (најбогатије мреже проширења значења забележене су за лексеме *E machine / C машина* и *E mechanism / C механизам*, а најсиромашније за *E apparatus / C апарат*). Резимирајући

налазе који се тичу идеолошких импликација испитиване метафоричке концептуализације, ауторка констатује да се у свим анализираним циљним доменима осветљава рад и у први план ставља његова ефикасност и непрекидност, а не квалитет или оригиналност, при чему се човек, „а следствено томе и сваки облик људске организације (од породице, преко предузећа, до друштва и државе), метафором МАШИНЕ дехуманизује, деперсонализује, редукује и лишава особености, слободне воље и права на различитост“ (стр. 339). На теоријском плану, закључна разматрања тичу се систематичности и слојевите мотивисаности испитиваних метафора, те усмерености метафоричких пресликавања и стварања „петљи“ при уланчавању метафора (стр. 314), где конкретан изворни домен МАШИНЕ који се користи за поимање апстрактних циљних домена и сам постаје циљни, а за његово структурирање се као изворни домен користи онај који се иначе помоћу њега поима (нпр. ЧОВЕК ЈЕ МАШИНА СПРАМ МАШИНА ЈЕ ЧОВЕК). Посебно се наглашава значај надоградње теорије појмовне метафоре критичком анализом метафоре у циљу свеобухватнијег сагледавања друштвене димензије метафоричке концептуализације.

VII—СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Татјана Грујић (2014). Метафоричка концептуализација домена ДРУШТВЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ЧОВЕКА помоћу изворног домена МАШИНЕ, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LVII/1, стр. 199–214. UDC 811.163.41'42 ; 81'42
2. Грујић Татјана и Даниловић Јеремић Јелена (2017). Метафора МАШИНЕ у медијском дискурсу Србије. *Српски језик XXII*, стр. 641-655 (ISSN 0354-9259; 811.163.41'373.612.2; DOI <https://doi.org/10.18485/sj.2017.22.1.39>)

VIII – ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Научни допринос који проистиче из налаза, резултата и закључака истраживања представљеног у докторској дисертацији Татјане Грујић под насловом „Појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНЕ у енглеском и српском језику“ обухвата следеће:

- 1) синтетички приказ когнитивнолингвистичког приступа проучавању метафора, уз теоријско-методолошко повезивање теорије појмовних метафора и критичке анализе метафора;
- 2) збирни преглед претходних когнитивнолингвистичких налаза о метафоричкој концептуализацији која извире из домена МАШИНЕ у енглеском одн. српском језику;
- 3) детаљан опис и објашњење појмовних метафора које извиру из домена МАШИНЕ и структурирају циљне домене ДРЖАВА, ДРУШТВО, ОРГАНИЗАЦИЈА, ПРИВРЕДА, ЧОВЕК, ПРЕБИВАЛИШТЕ, ЖИВОТИЊА И ПРИРОДА у енглеском одн. српском језику, заснован на корпусној анализи, са појмовно-језичког и друштвено-идеолошког становишта;
- 4) детаљан опис међујезичких сличности и разлика у испитиваној метафоричкој концептуализацији и правцима проширивања значења у анализираном сегменту лексике енглеског и српског језика;
- 5) провера, обједињавање, допуњавање и продубљивање налаза претходних истраживања сродне тематике на теоријско-методолошком, дескриптивном и контрастивном плану.

IX – ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Дисертација Татјане Грујић доноси резултате који су плод вишеслојног аналитичког, синтетичког и критичког промишљања. Истраживање је методолошки ваљано спроведено, подробном квалитативном анализом обимног корпусног материјала енглеског и српског језика, а теоријски је чврсто утемељено и продубљено конструктивним дијалогом са налазима претходних истраживача сродне тематике, уз повезивање теорије појмовних метафора и критичке анализе метафора. Налази су поткрепљени бројним (1408) и разноврсним илустративним примерима из анализиране корпусне грађе, а резултати истраживања приказани су систематично, јасно и прегледно (укључујући 92 сумарна табеларна приказа) и протумачени су уз аргументована образложења и валидно изведене закључке. Постављени циљеви истраживања успешно су остварени, а резултати истраживања применљиви су у различитим областима и подстицајни за даља проучавања енглеског и српског језика (когнитивна семантика, контрастивна лингвистика, анализа дискурса, лексикографија, настава страног језика, превођење).

Комисија је сагласна да докторска дисертација Татјане Грујић под насловом „Појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНЕ у енглеском и српском језику“ завређује високу оцену с обзиром на обухват, домет и начин приказа и тумачења резултата истраживања, које пружа вредан допринос когнитивнолингвистичким проучавањима енглеског и српског језика на теоријско-методолошком, дескриптивном, и контрастивном плану.

X – ПРЕДЛОГ

На основу свега изложеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати докторску дисертацију Татјане Грујић под насловом „Појмовне метафоре засноване на изворном домену МАШИНЕ у енглеском и српском језику“ и да кандидаткињу позове на усмену одбрану пред комисијом у истом саставу.

Београд, 07.05.2018.

Потписи чланова Комисије:

1. _____
др Катарина Расулић, ванредни професор
Филолошки факултет, Београд

2. _____
др Душка Кликовац, редовни професор
Филолошки факултет, Београд

3. _____
др Мирјана Мишковић-Луковић, редовни професор
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац